

QUAESTIONES HOMERICAE.

1) *DE PRONOMINUM ὄς ET ὄστις NATURA ET DISCRIMINE ET
PRAECIPUE DE RELATIVI ὄστις USU APUD HOMERUM.*

2) *DE VERSU ILIADIS II., 144.*

SCRIPSI

FRANCISCUS KRATZ,

SUPER. ORDIN. GYMNASII COLLEGA.

QUESTIONS HOMERIQUES

QUESTIONS HOMERIQUES

*DE PRONOMINUM ὅς ET ὅστις NATURA ET DISCRIMINE FT PRAECIPUE
DE RELATIVI ὅστις USU APUD HOMERUM.*

Praefatio.

Quum delato ad me ex usitato in Gymnasiis ordine scholae nostrae annalibus praefandi munere quod potissimum mihi sumerem scribendi argumentum mecum reputarem, haud alienum mihi visum est ex iis, quae paullo ante Homeri carminum lectioni intentus in adversariis meis notaveram, nonnulla promere ac diligentius pertractare. Maxime autem per aliquod tempus structurae relativae, qualis apud Homerum est, observatio occupatum me tenuerat, ita ut locos, qui ad hanc rem pertinerent, diligenter colligerem et singulos pro peculiari natura ac ratione in certum quendam ordinem redigerem. Quum vero, si hanc rem per omnes partes tractandam suscepissem, neque mihi, tot aliis praeterea negotiis districto, satis otii fore et commentationem meam eos fines ac terminos, quibus huiusmodi libelli circumscribi solent excessurum esse intelligerem, rectius me facturum esse existimabam, si partem aliquam illius rei explicandam et illustrandam mihi sumerem, cetera, quae huc pertinerent, in aliud tempus et in aliam scribendi occasionem differrem. Itaque hoc tempore de relativorum ὅς et ὅστις natura et de posterioris pronominis apud Homerum usu paucis disserere constitui, ita tamen, ut ex magna de hac re disputandi copia eam praecipue partem, quae est de illorum relativorum diversitate ac discrimine, accuratius pertractarem. Quem quidem locum imprimis hanc ob causam dignum existimavi in quo elaborarem, quod neque a grammaticis satis plene et dilucide explicatus, neque ab Homeri interpretibus ea, qua par erat, cura ac diligentia tractatus est, ut, qui Homeri carmina et praecipue rationes grammaticas in iis penitus cognoscere cupiant, necessario quodam adiumento egere videantur. Nec vero ut primo intuitu facile cuiquam videatur, haec quaestio exigui et levis momenti est, nec caret difficultatibus. Quodsi viri docti, quibus de his rebus iudicium est, aliquantulum me contulisse ad expediendas illas difficultates existimabunt, laboris in hanc commentationem impensi me non poenitebit. In enucleanda autem vi et natura pronominum eam secutus sum viam plane novam, quam nuper M. Meiringius, perspicax et subtilis rerum grammaticarum scrutator, patefecit duabus dissertationibus, quibus rectiorem viam ac rationem iniit ad explicandum conjunctivum

illum, quo scriptores latini in enunciatis relativis causalem, concessivam etc. vim habentibus utuntur.*)

I. De relativo *ōs*.

Qui diversarum gentium linguas cogitatione persequitur et qua via et ratione singulae ortae et paullatim excultae sint inquirat, eum fugere vix potest, pronomen relativum non iis adnumerandum vocabulis esse, quae primitiva habentur, nec pari ratione atque illa originem cepisse. Etenim satis constat, in oratione conformanda totas gentes ac singulos homines pariter procedere, ita ut suam quamque gentem infantiae aetatem habuisse iure dixeris. Neque erit facile quisquam qui ignoret, homines prima illa et tenerrima aetate, ubi animi vires ac facultates rudes et incultae sunt et quasi torpent, simplicissima dicendi ratione uti, ita quidem ut quaecumque sentiant ac cogitent statim et quasi inconsiderate eloquantur, nulla ratione habita eius vinculi, quo cogitata alia ex aliis apta et connexa esse videantur. Idque vel in eo dicendi genere, quo etiam nunc vulgus uti videmus, facile conspicuum fit, sermonem, quum ab elegantia et urbanitate longius recedat, hac quidem re primae illius infantiae aetatis similitudinem servare, quod ab omni quaesitori et concinniori verborum structura abhorret, ita ut res plerumque singulae nec ad certum ordinem quo inter se continentur coniunctae pronuncientur et designentur. Neque igitur mirari licebit, quod praeter alias verborum structuras eam, quae relativi pronominis ope efficitur, rarius adhibitam videmus. Iam si graecarum litterarum monumenta, quae ex ultima antiquitate ad nos pervenerunt, consideramus, in Homeri carminibus satis largam oratio exemplorum copiam offert, quibus eandem illam structuram sero demum in usum venisse et frequentatam esse suspicari licet. Quamquam enim Homerus plurimis locis eadem qua posteriores scriptores ratione utitur illo pronomine, tamen in multis aliis ita usurpat ut, quod quidem formam attinet, nihil a demonstrativo pronomine differat, in aliis etiam, in quibus ex posterioris aetatis dicendi ratione requiritur, plane illud negligit, adhibitis plerumque particulis, quibus sententiarum partes disiungi potius et inter se opponi videantur. In iis vero vocabulis, quae primitiva putanda sunt, procul dubio est pronomen demonstrativum. Nam ubi primum homo eam aetatem ingressus est, qua rerum externarum notiones mente percipere et voce exprimere incipit, re ipsa quasi cogi videtur, ut maxime illo pronomine utatur. Hoc enim pronomine illud ipsum efficitur ut res externas cogitatione comprehendamus, ut easdem etiam ii, quibuscum communicamus, comprehendant et animo informant, ut denique nosmet ipsi, quum locuturi sumus, res denuo mente concipiamus. Ac pueri quidem, quoad rerum nominum rudes sunt et

*) „Zwei Abhandlungen zur lateinischen Syntax.“ Bonn bei Gabicht 1854: 1) Ueber das lateinische Pronomen relativum mit dem Coniunctiv in causalen, concessiven und verwandten Sätzen. 2) Ueber das lateinische Pronomen relativum mit dem Coniunctiv der Beschaffenheit, nebst bezüglichen Erklärungen über das Nomen und Pronomen überhaupt.

ignari, sola istius pronominis ope rerum notitias animis percipiunt et cum aliis communicant. Quae quum ita sint, vix ullo modo dubitari poterit quin pronomen demonstrativum ipsa illa aetate exstiterit, qua primum oratio excoli et conformari coepta sit. Est autem illud pronomen suapte vi et natura certum aliquid ac definitum, vel, ut apertius dicam, id quo res aliqua ut certa ac definita indicatur. Nam si quis dicit, „da mihi id“, certam rem ac definitam mente complectitur, et eandem ut certam ab eo, ad quem verba facit, cogitatione perceptam vult. Hoc ipsum pronomen demonstrativum, quo res certa ac definita designatur, in Graecorum sermone est „τό“. Haec enim pronominis forma, quo neutrum genus significatur, primitiva esse videtur et antiquior illis formis, quae ad masculinum et femininum genus pertinent. Utrique autem formae et masculini et feminini generis initio eandem litteram τ praefixam fuisse, (τὸς et τῆ), postea vero eam litteram mutatam esse in spiritum asperum qui et ipse vim demonstrativam indicat, id vel ex eo colligi potest, quod pronominis formae τοὶ et ταὶ exstant positae pro οἱ et αἱ et adverbium demonstrativi τὼς pro ὧς (Π. III, 415. Od. XIX, 234). Iam vero ex hoc demonstrativo pronomine ortum est relativum ὃς, ἧ, ὅ. Ab eo inde tempore, quo demonstrativi usus ita immutatus est, ut relativi vim adipisceretur illud pronomen, magnum in cogitando et loquendo homines progressum fecerunt. Initio autem relativi formam haud diversam fuisse a forma demonstrativi neque discriminis quidquam intercessisse inter ὃς, ἧ, ὅ et ὁ, ἡ, τό, vel inde colligere licet, quod et apud Homerum promiscue usurpantur utraeque formae et apud posteriorum temporum scriptares ὃς interdum ita ponitur, ut demonstrativam vim habeat. Neque abhorret a verisimilitudine, antiquissimis temporibus, priusquam verum relativum ex demonstrativo factum erat, pronomen demonstrativum ad rem antecedentem referri debere ita significatum esse, ut adderetur particula τέ, indeque ortum esse relativum illud ὃς τε, quod in antiquissima epicorum poetarum lingua saepissime ita usurpatur, ut nulla habita particulae τέ ratione ὃς τε a nudo ὃς nihil differre existimes. Quae relativi cum particulae τέ coniunctio postea quam demonstrativum ipsum relativam vim adeptum est tanquam supervacanea paulatim omitti coepta est et postremo adhiberi plane desiit. Quodsi pronomine ὃς vis relativa pronominis demonstrativi continetur, ex huiusce natura illius vis ac ratio facillime elicitur. Quum enim, ut supra docuimus, pronomen demonstrativum rei certae ac definitae notioni mente concipiendae inserviat, facile apparet, relativo ὃς eam ipsam rem certam tanquam mente iam conceptam designari, sive relativum ὃς natura sua ita comparatum esse, ut ad rem vel personam certam ac definitam referatur.

Sed si accuratius consideraverimus huiusce relativi rationem ac naturam, duo relativi definiti genera esse reperiemus. Primum enim ὃς ita usurpatur, ut notionem contineat rei certae ac definitae *antecedentis*. Quum dicit Homerus Ἄτλαντος, ὃς τε θαλάσσης πάσης βένθρα οἶδεν, — Ἀπόλλων, τὸν ἠΰκομος τέεε Ἀήτω, — μνηστῆρες, οἳ δὴ μέγαρον κάτα κοιρανέουσιν, relativum ὃς ad personam certam spectat iam commemoratam, sive notionem rei certae antecedentis repraesentat. Alterum relativi illius genus id est, quo ea rei certae notio continetur, quae sequenti demum

attributo efficitur. Qui relativus usus respondet latino *is*, *qui* vel *quī*, *is*, germanico *der*, *ber*; haec enim principio correlativorum forma fuit, non *der*, *welcher*; *welcher* enim proprie non *qui*, sed *qualis* est et respondet demonstrativo *solcher*. In versu Homerico II, I, 125

ἀλλὰ τὰ μὲν πολλῶν ἐξεπράθομεν, τὰ δέδασται,

relativum τὰ per se quasi inane est, quum non referatur ad rem antecedentem, et addito demum verbo ἐξεπράθομεν efficitur ut rei certae notionem contineat. Ceterum haec relativus ὅς adhibendi ratio, si graeci sermonis usum cum latinae linguae consuetudine compares, rara est propter participiorum frequentem usum.

II. De pronomine relativo ὅστις.

1) Quae sit pronominis relativus ὅστις ratio ac vis et qua re ab eo relativo, cuius adhuc naturam explicare conati sumus, differat, qui accuratius cognoscere cupit, ei ante omnia unde ductum sit pronomen quaerendum est. Iam satis constat vulgo statui natum esse pronomen illud e relativo ὅς et indefinito τις; sunt adeo qui ὅστις pro τις ὅς positum esse censeant; alii, inepte, ut facile perspiciet qui pronominis nostri rationem obiter consideraverit, addito indefinito τις relativus ὅς vim augeri existimaverunt. Nos facere non possumus quin aliam et a vulgari illa discrepantem de illius vocis origine sententiam pronunciemus. In antiquissima Graecorum poesi constat non solum formam ὅστις, eadem ratione declinatam, qua apud posteriores scriptores flecti solet, sed etiam formam ὅτις usurpari eiusque formae primam partem indeclinabilem esse, ut ceteri casus sint ὅτιο, ὅτιεν, ὅτιεν, ὅτιω, ὅτινα, ὅτιων, ὅτιοισιν, ὅτινας, ipsosque scriptores atticos genitivo et dativo οὐτινος, ᾧτινι praeferre ὅτου et ὅτω, et apud Herodotum genitivum quoque et dativum pluralis numeri non ὄντινων, ὄστισιν, sed ὅτιων, ὄτιοισιν esse. cf. Struv. de dialecto Herod. specimen (I). Iam vero quod vulgo statuunt, formas ὅστις, ᾗτις, οὐτινος, ᾗστινος, ᾧτινι etc. primitivas esse easque eius relativus formas, quarum prima pars (ὅ) per casus flecti nequeat, inde ortas esse, quod quasi obtorpuerit relativum ὅς cum indefinito coniunctum, non facile quisquam nobis verum esse persuaserit, nec dubitamus contrariam illi quae vulgo fertur sententiam proferre, formam ὅτις ceterasque, quarum prima syllaba declinationem non admittit, nativas et primarias, eas autem, in quibus syllaba illa in modum relativus ὅς flectitur, ex illis ortas esse. Nobis enim persuasum est, ὅ in ὅτις, ὅτου, ὅτω non diversum esse a prima syllaba adverbiorum relativorum ὅπου, ὅποθι, ὅποι, ὅποθεν, ὅποτε etc., qua adverbis indefinitis ποῦ, ποθί, ποί, ποθεν etc. vim relativam addi constat. Prorsus eadem ratione pronomini indefinito τις praefigitur ὅ, utque adverbio ὅπου vis relativa adverbii indefiniti ποῦ continetur, sic ὅτις vis relativa indefiniti τις est. Ὅ igitur signum relationis est et simili ratione adhibetur qua Hebraei vocabulo וְיֵשׁוּעַ uti solent, quo et ipso aliis pronomibus relativam vim tribui nemo eius linguae gnarus ignorat. Vehementer a verisimilitudine abhorret et analogiae repugnat, pronomen ὅς, quum declinationem admitteret, eo quod cum indefinito τις copu-

latum sit, eam naturam induisse, ut a declinatione alienum esset; vix ullum aliud vocabulum apud Homerum reperiatur, quod ista ratione quasi vita privatum obtorpuerit. (cf. Naegelsb. ad Il. ed II. additam. p. 12). Contra non pauca apud Homerum vocabula reperiuntur, quae, quum per se indeclinabilia essent, temporum decursu ita immutata sunt, ut declinari possent. Sufficiat commemorare vocem epicam ἀκέων, de qua disserit Buttman. in lexilog. I. p. 11 sqq. Hic nonnullos veterum grammaticorum secutus recte, quoad quidem de talibus rebus iudicari potest, eam vocem a verbo χαίρειν ducit et proprie genus neutrum adiectivi ἄκαος adverbiali significatione usurpatum et scriptorum ionicorum more mutatum esse dicit; illud autem adverbium postea, cum verbo εἶναι coniunctum, mutato accentu pro participio habitum esse eiusque femininum genus ἀκέουσα, dualem numerum ἀκέοντε adeoque novum verbum ἀκέω (quo Apollon. Rhod. utitur) in usum venisse. Similis est ratio aliorum vocabulorum, de quibus Buttman. in lexilog. II p. 227 sq. Naegelsb. ad Il. III, 403 disserunt. Igitur pronominis ὅτις priorem syllabam, qua relativa indefiniti vis efficitur, initio indeclinabilem, postea, sed iam ante Homeri tempora, Graeci vocis originem obliti eadem ratione qua relativum ὅς declinare coeperunt, ita tamen ut altera forma ὅτις, ὅτιο, ὅτινα etc. in usu esse non desineret, adeoque assueverant prioris relativi partis declinationi et prava de vocis ὅστις origine opinio ita invaluerat, ut ὅς et τις interdum intercedente particula separarentur. Ita iam apud Homerum legitur ὁ κέν τις (Il XVI, 257), ὁ πού τις (Od. XVI, 306). Thucyd. IV, 4. Krüger. Gramm. gr. §. 54, 15, n. 1. Quae si vera est de pronominis ὅστις origine sententia, facile apparet magnum inter ὅς et ὅστις discrimen esse in ipsa utriusque relativi natura atque origine positum, tantumque differre pronomem ὅστις a relativo ὅς, quantum indefinitum τις differt a demonstrativo ὁ, nec proprie quidquam relativo ὅστις cum ὅς commune esse nisi quod utrumque relativam vim habeat. Iam quae sit pronominis ὅστις vis ac significatio, ex indefiniti τις natura et ratione cognosci potest, ut relativum ὅς ex demonstrativi ὁ ratione explicandum esse supra docuimus. Ut autem ὅς natura sua ad rem vel personam certam ac definitam refertur, ita ὅστις, quum pronomem indefinitum τις notionem generalem contineat, generalem habere significationem et ad rem incertam referri consentaneum est. Quae vocabulorum diversitas in eo quoque cernitur, quod ὅς, ut supra vidimus, etiam demonstrativam, ὅστις autem relativam tantum vim habere potest. Ὅστις igitur, quum vim relativam pronominis indefiniti τις contineat, proprie est *aliquis-qui*, *einer-der*, *si quis*. Simili ratione Latinorum pronomini indefinito *quis* (aliquis) eo vis relativa tribuitur, quod dupliciter ponitur, et *quisquis* est relativum indefiniti *quis*, quemadmodum adverbia *ubiubi*, *undeunde* etc. relativa sunt indefinitorum *ubi*, *unde* etc. Errant enim qui istas formas geminatas ex interrogativis ortas esse volunt. De iis Homericorum carminum locis, quibus ὅστις ad rem certam ac definitam refertur quibusque eadem hoc pronomem qua relativum ὅς ratione usurpari multi contenderunt, infra disseremus et demonstrare conabimur, nusquam apud Homerum pronominis ὅστις eum usum esse, ut nihil differat a pronomine ὅς. Hermannus ad Sophocl. Oed. Tyr. v. 694 et in praefat. ad edit. tert. p. VI. sqq., ubi ea,

quae Struvius in quaestionum de dialecto Herodoti specimine supra laudato de pronominis ὅστις usu protulit, luculente refutat et loco Sophocleo oblatam suae de relativi ὅστις sententiae accuratius exponendae occasionem arripit, veram relativi nostri vim ac rationem sensisse magis quam perspexisse videtur. Dicit enim primum ὅστις idem esse quod *qui scilicet aliquis*, ita ut τίς in appositione positum esse putet ad relativum ὅς; deinde addit hoc idem esse quod *aliquis, qui*: quae duae significationes quomodo coniungi et nihil inter se differre dici possint fateor me non videre. Nec tamen mirandum est Hermannum in talia incidisse, quum vulgarem istam de pronominis origine sententiam sequeretur idque vocabulum ex relativo ὅς et indefinito τίς ortum esse existimaret. Neque Hermanno, quum veram pronominis nostri rationem definire vellet, interpretandum erat *aliquis, qui*, quasi duae inter se seiunctae notiones subessent, sed *aliquis-qui*, ut una existeret notio, nulla amplius seiungendi ratione relicta, et vis relativa (die Relativität) pronominis indefiniti *quis* significaretur. Quod magis etiam patebit, si loco enunciati relativi participio uteris; nam e. g. ὅστις τετίμηται idem est quod τίς τετίμημένος, aliquis-qui honoratus est, aliquis honoratus; contra ὅς τετίμηται idem est quod ὁ τετίμημένος, is qui honoratus est. Germanice illud interpretandum est einer der geehrt worden ist, ein geehrter, hoc der der geehrt worden ist, der geehrte. —

Iam pronominis relativi ὅστις origine et peculiari quae inde ducitur significatione perspecta ad id transeundum est, quod praecipue hac dissertatione tractandum mihi proposui, ut qui usus eius apud Homerum sit inquiram.

2) Primum relativum ὅστις apud Homerum ut apud posteriorum temporum scriptores saepissime ita usurpatur, ut in protasi positum significet *si quis* vel *quisquis*. E multis quae afferri possunt huius usus exemplis nonnulla tantum laudare in animo est. Odys. VIII, 204 sq. haec sunt:

τῶν δ' ἄλλων ὅτινα κραδίη θυμός τε κελεύει,
δῆρ' ἄγε πειρηθήτω —

h. e. Ceterorum autem si quem vel quemcunque animus iubet etc.
ibid IX, 94 sq.

τῶν δ' ὅστις λατοῖο φάγοι μελιθέα καρπὸν,
οὐκέτι ἀπαγγεῖλαι πάλιν ἤθελεν οὐδὲ νέεσθαι.

h. e. horum autem siquis v. quisquis loti dulcem fructum edisset etc.

II. IX, 341 sq.

— ὅστις ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ ἐχέφρων,
τὴν αὐτοῦ φιλέει καὶ κήδεται —

h. e. siquis v. quisquis est vir bonus etc.

3) Permultis locis huic relativo generalem significationem continenti in apodosi respondet pronomen demonstrativum ὁ (nunquam οὗτος), addito plerumque δὲ ἀποδοτικῶ (de quo v. Naegelsb. ad II I, 138. II, 189). Od. VII, 211 sq. haec leguntur:

οὐστίνας ἑμεῖς ἵστε μάλιστα ὄχροντας ὀϊζὺν

ἀνθρώπων, τοῖσιν κεν ἐν ἄλγεσιν ἰσωσαίμεν. —

h. e. quoscunque vos scitis maxime aerumnam habere, iis etc.

cf. II, II, 198 sq. IV, 240 sq. — Od. XI, 147 sq. haec sunt:

ὄντινα μὲν κεν εἴς νεκύων κατατεθνηώτων

αἵματος ἄσπον ἴμεν, ὁ δὲ τοι νημέροτὲς ἐνίψει.

Eadem est ratio v. v. II, II, 188 sq. X, 489 sq. XV, 743. 745.

Similiter apud scriptores Latinos relativo *quisquis*, *quicumque*, *siquis* in apodosi respondere potest pronomem demonstrativum *is*.

4) Huc pertinent etiam perpauci illi loci Homerici, in quibus ὅστις ad praedicatum pertinet. Od. IV, 376:

ἐκ μὲν τοι ἐρέω, ἤτις σὺ πέρ εἶσαι θεάων.

h. e. quaecunque es dearum. ibid. V, 445:

κλυῖθι, ἄναξ, ὅτις ἐσσί. —

5) Ut relativo ὅστις in apodosi respondere potest pronomem demonstrativum, ita idem relativum etiam ad demonstrativum antecedens refertur, modo ne hoc demonstrativo res vel persona certa ac definita designetur. Simili ratione apud Latinos scriptores antecedenti *hic*, *is* interdum respondet relat. *quisquis*.

Od. II, 113 sq.

— ἄνωχθε δέ μιν γαμέεσθαι

τῷ ὀτειῷ τε πατῆρ κέλεται καὶ ἀνδάνει ἀντῆ.

II, V, 301:

τὸν κτάμεναι μεμιάως, ὅστις τοῦγ' ἀντίος ἔλθοι.

cf. Od. V, 188. II, I, 554. XVII, 8. XX, 127. cf. Krüger Gr. §. 51, 8, 2. Od. XVII, 420 legitur τοῖγ' ὁποῖος εἶσι, ubi eandem correlativorum rationem esse apparet.

6) Multo autem saepius pron. ὅστις eadem significatione (*aliquis-qui*, *si quis*, *quisquis*) demonstrativo non antecedente usurpatur, ut correlativum generalem significationem habens supplendum sit, ad quod relativum ὅστις referatur. Libet nonnulla eius usus exempla apponere.

Od. III, 320 sq.

— ὅθεν οὐκ ἐλποῖτό γε θυμῷ

ἐλθέμεν, ὄντινα πρῶτον ἀποσφῆλωσιν ἄλλαι —

h. e. unde non speret se rediturum quemcunque vel si quem etc.

ibid. V, 447 sq.

αἰδοῖος μὲν τ' ἐστὶ καὶ ἀθανάτοισι θεοῖσιν

ἀνθρώων ὅστις ἰκηταὶ ἀλώμενος —

ibid. II, 335 sq.

— οἰκία δ' αὐτε

τούτου μητέρι δοῦμεν ἔχειν ἢ δ' ὅστις ὀπιῖοι.

h. e. domum vero eius matri demus et (alicui), quisquis eam in matrimonium duxerit.

Alia huius usus exempla sunt: Od. I, 158. 389. II, 25. 161. 294. VIII, 147 sq. 548 sq. XIV, 54 sq. 106. 163. XV, 35. 317. XVI, 76. 386. XVII, 421. XVIII, 112 sq. XIX, 510 sq. 528. XX, 335. XXII, 377. XXIV, 215. 286. (ἢ γὰρ θεῖμις, ὅστις ὑπάρξῃ i. e. hoc enim ius est [eius] quicumque coeperit). 454. II. I, 230. II, 215. VIII, 422. IX, 102. 367. X, 307. XII, 428. XIV, 220 sq. XV, 109. 148. 640 (εἴη δ' ὅστις ἀπαγγελλεῖ, i. e. Sit aliquis-qui nunciet, nunciet aliquis). XVIII, 426. XIX, 265. XXI, 103. 347. XXIII, 667. 749.

7) Ex iis, quae de relativi ὅστις origine et peculiari significatione docuimus, facilis est ad explicandum frequens eius usus is, quo ad τῖς, οὗτις, ἄλλος, ἄλλος τις etc. refertur. Similiter posteriores scriptores coniungunt οὐδείς ὅστις, οὐδείς ὅστις οὐ, τῖς ὅστις. cf. Krüger. Gr. gr. §. 51, 10, 11. 67, 14, 1.

II. XII, 334 sq.

πάτηγεν δ' ἀνὰ πύργον Ἀχαιῶν εἴ τι' ἴδοιτο

ἡγεμόνων, ὅστις οἱ ἀρῆν ἐτάροισιν ἀμύναι.

ubi ὅστις eadem ratione respondet antecedenti τῖς, qua ὅς respondere solet demonstrativo ὁ. —

Od. VIII, 239 sq.

— ὡς ἂν σὴν ἀρετὴν βροτὸς οὗτις ὄνοιτο,

ὅστις ἐπίσταιτο ἧσι φρεσὶν ἄρτια βάζειν.

cf. Od. XXII, 415 sq. XXIII, 66. II. XX, 363 sq.

Od. VIII, 32.

οὐδὲ γὰρ οὐδέ τις ἄλλος, ὅτις κ' ἐμὰ δώματ' ἴκηται,

cf. Od. XVIII, 334 sq. Pronominis ὅστις ad vocabulum ἄλλος relati multa apud Homerum exempla sunt. Od. VI, 28.

καὶ δ' ἄλλη νειμεσῶ, ἧτις τοιαῦτά γε ῥέζοι

cf. Od. I, 47. II. VI, 320 sq. XII, 267. XXIII, 494.

8) Ubi pronomē ὅστις ad substantivum refertur, duo exemplorum genera distinguenda esse videntur: alterum si ὅστις ad substantivum refertur, quo res vel persona incerta designatur, alterum si relativum ad rem vel personam certam ac definitam spectat, ut pro relativo ὅς positum esse nihilque ab eo differe videatur.

Priori genere comprehenduntur haec exempla:

a) ὅστις refertur ad merum substantivum,

b) ὅστις refertur ad substantivum, cui iunctum est pronomē aliquod indefinitum,

c) ὅστις refertur ad substantivum, cui appositum est pronomē demonstrativum.

a) Hic quoque duo exemplorum genera distinguenda esse videntur. Nam pars eorum ita comparata est, ut ὅστις reddi debeat per *qui* (proprie *aliquis-qui*), reliqua eiusmodi sunt, ut ὅστις significet *si quis* v. *quicumque*. Prioris generis exempla haec sunt: Od. I, 280:

νῆ' ἄρσας ἐρέτησιν εἰκόσιν, ἧτις ἀρίστη,

h. e. viginti remigibus instructa navi (aliqua) quae optima. Ibid. II, 349 sq.

μαῖ' ἄγε δὴ μοι οἶνον ἐν ἀμφιφορέῃσιν ἄφυσσον

ἧδύν, ὅτις μετὰ τὸν λαρώτατος —

h. e. hauri vinum suave (aliquod) quod sit dulcissimum. Quae exempla si in germanicum sermonem convertis, aut mero substantivo aut substantivo iuncto cum articulo indefinito utendum est. cf. Od. I, 229. VIII, 424. X, 522. XVI, 348. XIX, 403. II. III, 286. IV, 540. VIII, 36. 467. X, 20. 44. XIII, 118. XIV, 92. XVII, 62 etc. etc. De loco Od. IV, 551 sq. infra disseretur. Videtur hic pronominis nostri ille usus esse, quo inductus Krügerus aliique *qualitativam* eius significationem esse statuerunt. Quam quidem observationem cum nostra de relativi ὅστις natura et origine sententia congruere facile quisque intelliget.

Aliis locis relativum ὅστις ad merum substantivum spectans significat *quisquis*, *quicumque*. Od. IV, 94 sq.

καὶ πατέρων τάδε μέλλετ' ἀκουέμεν, ὅτινες ὑμῶν
εἰσίν.

h. e. ex patribus, quicumque vobis sunt.

Ibid. VIII, 550:

εἰπ' ὄνομ' ὅ,τι σε κείθι κάλειον μήτηρ τε πατήρ τε.

h. e. dic nomen, quocumque te illic vocabant etc. Alia huius usus exempla sunt Od. I, 316. 415 sq. IV, 600. VII, 149 sq. XV, 400 sq. 448. XX, 115. II. I, 85. 526 sq. XV, 491 sq. XVI, 50. XXIV, 92 etc. etc.

b) Exempla: Od. XII, 66:

τῆ δ' οὐπω τις νηὺς φύγεν ἀνδρῶν, ἧτις ἔκηται,

Od. XIX, 346 sq.

εἰ μὴ τις γρηῦς ἔστι παλαίη, κεδνὰ ἰδυῖα,

ἧτις δὴ τέτληκε κ. τ. λ.

cf. Od. IX, 38 sq. II. I, 85. X, 20 etc.

c) Ut relativum ὅστις saepe refertur ad merum demonstrativum, cuius generalis vis est ac significatio, ut non certa ac definita res significetur, sed incerta, ita etiam saepe ad substantivum spectat cum tali demonstrativo coniunctum, ut facile appareat, ὅστις obtinere propriam suam ac peculiarem significationem. Od. I, 353 sq. haec leguntur:

τὴν γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι,

ἧτις ἀκονόντεσσι νεωτάτη ἀμφιπέληται.

ubi non de certo aliquo cantu poeta loquitur, sed de cantu aliquo, de cantu eiusmodi, qui etc., ut ὅστις suo loco positum esse appareat. Od. VIII, 209 sq.

ἄφρων δὴ κείνός γε καὶ οὐτιδανὸς πέλει ἀνήρ,
ὅστις ξεινοδόκῳ ἔριδα προσφέρειται ἀέθλων.
ubi κείνος ὅστις idem est quod homo eiusmodi, homo aliquis, qui. cf. Od. I, 403 sq.

μὴ γὰρ ὄγ' εἶθαι ἀνὴρ ὅστις σ' ἀέκοντα βίηφι
κτῆμάτ' ἀποδύσει, Ἰθάκης ἔτι ναιετάωσης.
ubi Eurymachus non certum virum ante oculos habet, sed optat, ne vir aliquis veniat, qui Telemacho bona eripiat, cf. II. XIII, 232 sq.

μὴ κείνος ἀνὴρ ἔτι νοστήσειεν,
ὅστις ἐπ' ἤματι τῷδε ἐκὼν μεθιῆσι μάχεσθαι.
h. e. ille vir, quicumque etc.

Apertum est omnibus iis locis, quibus ὅστις ad pronomen demonstrativum antecedens, sive nude positum (v. supr. 2), sive cum substantivo iunctum, refertur, demonstrativum ita spectare ad id, quod sequenti enunciato relativo continetur, ut rem quamvis incertam tanquam certam ac definitam designet.

Not. Persaepe apud Homerum singularis numerus relativi ὅστις ad substantivum pluralis numeri refertur, ut latino *quisquis* v. *si quis* reddendum sit. Eiusmodi exempla haec sunt:

Od. III, 335:

ξείνους ξεινίζειν, ὅστις κ' ἐμὰ δώματ' ἵκηται.

h. e. qui hospites excipiant, quicumque domum meam venerit. Ibid. XII, 39 sq.

— Σειρήνας, αἱ ἧά τε πάντας

ἀνθρώπους θέλγουσιν, ὅτις σφέας εἰσαφίκηται.

h. e. Sirenes, quae omnes fascinant, quisquis ad eas pervenerit. cf. Od. XIII, 213. XVI, 227 sq. XVIII, 142. XXII, 315 sq. II. III, 278 sq. XXII, 73. XXIII, 285 sq. XXIV, 752 sq.

9) Quae hucusque cognovimus de relativi ὅστις usu Homericō, nostrae de eius origine et natura sententiae minime obstare vix est quod monendum esse videatur. Facile apparet ubique ita accipi posse relativum nostrum, ut vis relativa pronominis indefiniti τὶς eo contineatur et significetur *aliquis-quis, si quis, quisquis*. Iam vero ad eos Homericorum carminum locos transeundum est, quibus ὅστις pro ὅς positum esse videtur quibusque nonnulli viri docti demonstrare conati sunt eum posse relativi ὅστις usum esse, ut nihil discrepet a pron. ὅς. Nimirum iis locis ita referri pronomen videtur ad rem vel personam certam ac definitam, ut qui vulgarem utriusque pronominis usum consideret, non ὅστις sed ὅς expectet. Nos reliqua dissertationis nostrae parte demonstrare conabimur, nullum Homericorum certe carminum locum ita comparatum esse, ut ὅστις eandem quam ὅς significationem habere nihilque inter haec relativa discriminis intercedere videatur, nec difficile, opinor, erit probare, pronomen ὅστις, etiam si ad rem certam referatur, propriam suam ac peculiarem vim retinere. Sed priusquam eos, de quibus quaeritur, locos examinare et ponderare aggrediamur, monen-

dum videtur, horum relativorum diversitatem in eo quoque cerni, quod apud Homerum particula ἄρα vel ῥά, quam sexcenties addi pronomini ὅς, si ad rem antecedentem refertur, nemo ignorat, relativo ὅστις nusquam adiungatur. Loci, quibus ὅστις eandem quam ὅς significationem habere visum est, hi sunt: Od. II, 124 sq. IV, 551. XVII, 53 sq. II, V, 175 sq. XXIII, 43. Primum examinabimus locum Od. XVII, 53 sq., ubi haec leguntur:

αὐτὰρ ἐγὼν ἀγορήδε ἐλεύσομαι, ὄφρα καλέσσω
ξείνον, ὅστις μοι κείθεν ἄμ' ἔσπετο δεῦρο κίοντι.

Quibus verbis Telemachus in patriam redux matri indicat, se vocaturum esse Theoclymenum vatem, qui homine populari occiso eum Pylo proficiscentem secutus erat. Struvius alique hoc loco usi sunt ut demonstrarent, Homerum ita uti pron. ὅστις, ut ab ὅς non differat. Hospitem illum esse personam certam nec dubium esse, quin poeta etiam relativo ὅς uti potuerit. Sed ne nos quidem negamus h. l. pro ὅστις alterum illud relativum usurpari potuisse, sed minime concedimus, si eo usus esset Homerus, eandem illius quam relativi ὅστις futuram fuisse significationem. Ὅστις enim hoc quoque loco significat *aliquis-qui* et vim relativam pronominis indefiniti designat. Nam quamvis certa Telemacho persona sit Theoclymenus, matri tamen, ad quam ista loquitur, incerta est; neque enim ante quidquam de eo audivit. Telemachus igitur illo relativo utitur, quia loquitur ex mente matris suae, nec germanice vertendum est: „damit ich rufe den Fremdling“, sed „damit ich rufe einen Fremdling“, ut locus noster minime diversus sit ab iis, quos supra p. 11 in init. laudavimus.

Alter est locus, quem examinare nobis propositum est, Od. IV, 551 sq.

Τούτους μὲν δὴ οἶδα· σὺ δὲ τρίτον ἄνδρ' ὀνόμαζε,
ὅστις ἔτι ζῶος κατερέχεται εὐρεῖ πόντῳ.

Proteus Menelao interroganti, utrum omnes Graecorum duces confecto bello Troiano in patriam redissent, responderat, duo eorum (Aiacem et Agamemnonem) interisse, unum (Ulixem) etiamtum errare et circumvagari per maria; deinde Menelaus, postquam Proteus narravit, qua ratione duo illi duces perissent, versibus modo laudatis de tertio deum marinum interrogat. Ne hic quidem locus argumento esse potest, Homerum relativo ὅστις eadem qua ὅς significatione uti. Etsi enim tertius ille vir Proteo certa persona est, Menelao tamen apparet incertam esse; quem si hoc modo loquentem facies: „istos quidem novi; sed tertii alicuius hominis modo mentionem fecisti, qui adhuc vivus detineatur in lato mari; hunc nomina“, omnia plana ac perspicua erunt nec quidquam de relativi nostri significatione dubitationis restabit.

Tertius locus, de quo disputandum videtur, hic est. Od. II, 123 sqq.

τόφρα γὰρ οὖν βίβιον τε τῶν καὶ κτήματ' ἔδονται,
ὄφρα κε κείνη τοῦτον ἔγῃ νόον, ὄντιά οἱ νῦν
ἐν στήθεσσι τιθεῖσι θεοί —

Sunt verba Antinoi, quibus minatur Telemacho, tamdiu procos victum eius et bona consumpturos, donec Penelope mentem suam mutet. Qui hoc loco probare conati sunt, ὅστις ab Homero ita usurpari, ut nihil discrepet ab ὅς, pronomen demonstrativum τοῦτον ad ea quae

antecedunt referendum esse censuerunt, ut de certa quadam ac definita mente reginae sermo esset. Nobis secus videtur cum Hermann. (l. l. p. X). Non enim ad antecedentia referendum esse arbitramur demonstrativum τοῦτον, sed spectare ita ad sequens ὄντινα, ut enunciatum relativum explicando demonstrativo inserviat et necessariam totius enunciati partem efficiat. Itaque loci nostri eadem ratio esse videtur atque eorum, qui supra p. 9. laudati sunt, nec facile perspicias, cur Struvius praemissum τοῦτον et adverbium νῦν, quominus ὅστις ita explicetur, obstare contendat. Recte iam Hermannus τοῦτον-ὄντινα idem fere esse dixit quod τοιοῦτον-οἶον. Ita ne hoc quidem loco ὅστις a sua significatione desciscit.

Restant loci Homerici duo, quibus ὅστις et ὅς sine ullo discrimine a poeta nostro usurpari posse demonstrare conati sunt; quorum alter est II. V, 175 sq. Aeneas Pandarum hortatur his verbis:

ἀλλ' ἄγε τῷδ' ἔφες ἀνδρὶ βέλος, Διὶ χεῖρας ἀνασχών,
ὅστις ὄδε κρατέει καὶ δὴ κακὰ πολλὰ ἔοργεν
Τρῳᾶς κ. τ. λ.

Aeneas Diomedem conspiciens ingenti caede Troianos prosternentem, postquam in Pandarum incidit, qui et ipse Diomedem furentem videt, hortatur ut in illum telum coniciat. Dubitari vix potest, quin demonstrativo τῷδε certa ac definita utrique Troiano persona designetur. Neque h. l. eam vim habet pronomen demonstrativum, quam habere vidimus supra p. 9., nec, si relativo ὅς poeta usus esset, alterum quisquam desideraret. Sed ne hic quidem locus ita comparatus est, ut nostra de pronomine ὅστις sententia eo labefactari possit; persuasum est enim nobis, hic quoque eam vim pronomen habere, ut sit *aliquis-qui*, et diversam enunciati relativi futuram fuisse rationem, si altero illo relativo poeta usus esset. Nam postquam Aeneas quasi digito monstravit Diomedem (τῷδε ἀνδρὶ), ut certam eum ac definitam personam ante oculos habere negari non possit, eundem, ubi relativo ὅστις utitur, statim sub generali notione comprehendit, tamquam si quis germanice dicat: *Wirf dein Geschöß auf den Mann da, einen der etc.* Latino sermone vix assequi poteris huius enunciati relativi sensum nisi interpretando: *qui* vel *ut qui* hic superior *sit* et multis malis *affecerit* Troianos. Haec enim enunciatio relativa ad eas pertinet, quas Hermannus (l. l. p. XIII) rationi reddendae inservire dicit. cf. Matth. Gr. gr. p. 1073. Nos addere non dubitamus, in illis eam numerandam esse enunciationibus relativis reddendae inservientibus, in quibus latini scriptores coniunctivo modo uti solent. De quibus enunciatis Meiringius libro supra laudato optime disseruit. Qui docet in eiusmodi enunciatis eam peculiarem obtinere rationem, ut vis illa causalis non expressis verbis significetur, sed attributi ipsius sensu et natura cogitando efficiatur. Quod attributum ubi rei ipsi tanquam inhaerens cogitetur, causam illam indicativo enunciari, sin vero attributum non rei ipsi, sed eius notioni alicui generali inhaerens cogitetur, coniunctivum adhiberi. Prioris generis enunciata ea sunt, in quibus Graeci pronomine ὅς utuntur, alterum genus eorum est, in quibus ὅστις locum habet. Itaque in eiusmodi enun-

ciatis relativis latini scriptores coniunctivo suo idem quod Graeci relativo ὅστις significant. Itaque eo loco, unde digressi sumus (II. V, 175 sq.), si pronomine ὅς usus esset poeta, ad Diomedem ipsum referre attributum voluisset; nunc refert ad notionem aliquam generalem, sub qua continetur Diomedes, ita ut Diomedes non *ipse furens* cogitetur, sed sub notione *hominis alicuius* ita *furentis* (gegen diesen entsende das Geschöß, einen Mann, der da so wüthet).

Restat ut ad postremum eorum locorum transeundum sit, quibus eandem relativo ὅστις quam pronomini ὅς vim ac significationem esse contenderunt. II. XXIII, 43 sq. haec Achilles verba sunt:

οὐ μὰ Ζῆν', ὅστις τε θεῶν ἕπατος καὶ ἄριστος,
οὐ θέμις ἐστὶ λοτρὰ καρήματος ἄσσον ἰκέσθαι κ. τ. λ.

Aperte hoc quoque loco ὅστις, quoniam ad nomen proprium refertur, ad certam ac definitam personam spectat. Sed tamen ne hic quidem a propria ac peculiari sua significatione deficere relativum nostrum haud difficile erit demonstrare. Ea est enim loci nostri ratio, ut Achilles, postquam per Jovem iuravit, relativo ὅστις sub generali notione deum accipiat. Non, inquit, per Jovem, deum (aliquem), qui deorum summus etc. Germanico sermone propius accedere ad relativi significationem possumus interpretando: „Nein, beim Zeus, einem Gotte, der zc. Quod si quis Hermannum (l. l. p. XIII) secutus relativum ὅστις hoc quoque loco rationi reddendae inservire et enunciatum relativum vim causalem habere existimet, ut per Jovem se iurare dicat Achilles eam ob causam, quod is sit summus deorum, equidem non repugnaverim. Hoc tamen tenendum est, si illud statuatur, ut accurate reddatur loci sensus, latine dicendum esse: „per Jovem, qui vel ut qui sit deorum summus et optimus“, eandemque huius loci atque II. V, 175 rationem esse.

Additamentum.

Postquam satis, ut arbitramur, accurate copioseque de pronominis ὅστις origine et natura deque eius apud Homerum usu disseruimus idque semper in divini poetae carminibus peculiarem vim suam retinere neque unquam a relativo ὅς non differre docuimus, iam, quamquam primo ultra Homerum progredi non cogitavimus, nonnullos Herodoti locos excutere ac ponderare in animo est, quibus Struvius aliique viri docti probare conati sunt, ab Herodoto certe ὅς et ὅστις sine ullo discrimine usurpari. Nobis secus videtur nostramque de relativi nostri natura ac ratione sententiam tueri etiam exemplis ex Herodoti historia petitis conabimur. Etsi enim non negamus locis a Struvio rara diligentia conquisitis potuisse quidem Herodotum etiam relativo ὅς uti, non tamen ea re concuti ac labefactari nostram de horum pronominum diversitate sententiam patimur, et confidenter pronunciamus, alium ubique eorum enunciatorum sensum esse, in quibus ὅστις, alium eorum, in quibus ὅς legitur. Quum enim ad rem quantumvis certam ac definitam referatur ὅστις, tamen ea semper huius relativi vis est ac ratio, ut res illa certa sub generali aliqua notione accipiatur atque ita proponatur, ut tanquam incerta, legenti certe vel audienti, appareat.

Herod. III, 115 haec leguntur: *περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ τῶν πρὸς ἐσπέρην ἐσχατιέων ἔγω μὲν οὐκ ἀτρέχως λέγειν· οὔτε γὰρ ἐγώ γε ἐνδέχομαι Ἡριδανὸν καλέεσθαι πρὸς βαρβάρων ποταμῶν ἐκδιδόντα ἐς Φάλισσαν τὴν πρὸς βορῆν ἄνεμον, ἀπ' ὅτεν τὸ ἤλεκτρον φοιτᾶν λόγος ἐστίν κ. τ. λ.* Loquitur Herodotus se fabuloso illo fluvio Eridano, quem scriptoris nostri tempore fama ferebat cum Cassiteridibus occidentem versus Europam finire, quem tamen Herodotus in illis regionibus esse negat, quod sibi persuadere non possit fluvium esse graeco nomine Eridanum appellatum a barbaris. Itaque non de flumine agitur certo ac definito, neque ἀπ' ὅτεν ad Ἡριδανὸν magis spectat quam ad ποταμόν, ut sensus sit: „esse ibi flumen aliquod Eridani nomine insignitum, a quo etc., ut ὅστις suo loco positum esse videatur, nec facile intelligas, cur Matthiaeus h. l. ἀπ' ὅτεν recipere noluerit et, id quod aliis quoque locis faciendum putavit, ἀπὸ τοῦ scripserit, quam pronominis relativi formam Struvius ab Herodoto alienam esse demonstravit.

Paullo aliter se habent loci tales, qualis est Herod. I, 7. *Ἀγρων μὲν γὰρ ὁ Νίνου τοῦ Βήλον τοῦ Ἀλκαίου πρῶτος Ἡρακλειδέων βασιλεὺς ἐγένετο Σαρδιέων, Καρδαύλης δὲ ὁ ὑστάτος· οἱ δὲ πρότερον Ἀγρωνος βασιλεύσαντες ταύτης τῆς χώρας ἔσαν ἀπόγονοι Λυδοῦ τοῦ Ἄτνος, ἀπ' ὅτεν ὁ δῆμος Λυδῶς ἐκλήθη ὁ πᾶς οὗτος κ. τ. λ.* Quamquam hic quoque, si Herodotus pro ἀπ' ὅτεν scripsisset ἀπ' οὗ, nemo illud desideraret, non tamen eam ob causam ὅστις h. l. eandem quam ὅς significationem habere putandum est. Locus sic explicandus esse videtur. Etsi Lydus rex Herodoto certa persona est, tamen relativo ἀπ' ὅτεν tanquam incertus audienti vel legenti designatur, ut, si id quod scriptor illo pronomine significat latine reddas, interpretandum sit: „Qui vero ante Agronem in ea regione regnaverant, oriundi erant a Lydō, Atyis filio, rege (aliquo), a quo universus hic populus Lydorum nomen accepit.“ Germanice dicas „von Lydus, einem (Könige) von dem etc. Simili ratione ceteri loci explicandi sunt, quos attulit Struvius p. 5 sq., veluti I, 145: *μετὰ δὲ Αἴγειρα καὶ Αἴγαι, ἐν τῇ Κροῆτις ποταμὸς ἀείνωος ἐστὶ, ἀπ' ὅτεν ὁ ἐν Ἰταλίῃ ποταμὸς τὸ ὄνομα ἔσχε·* h. e. in qua est amnis aliquis, Crathis, a quo etc. IV, 45: *ἡ δὲ Ἀσίη λέγεται ἐπὶ τῆς Προμηθέος γυναικὸς ἔχειν τὴν ἐπωνυμίην καὶ τούτων μὲν μεταλαμβάνονται τοῦ ὀνόματος Λυδοί, φάμενοι ἐπ' Ἀσίῃ τοῦ Κότνος τοῦ Μάνω κεκλήσθαι τὴν Ἀσίην, ... ἀπ' ὅτεν καὶ τὴν ἐν Σάρδισι φυλὴν κεκλήσθαι Ἀσιάδα.* Ad certam utique h. l. ac definitam personam spectat ἀπ' ὅτεν, sed tamen hic quoque ab altero illo relativo magno separatum est discrimine. Eo enim quo utitur Herodotus Asien sub generali notione comprehendit et tanquam incertum proponit, ut sensus sit: „ab Asia, rege (aliquo) a quo etc. Eadem ratione alia quoque exempla a Struvio ex Herodoto aliisque scriptoribus petita explicari posse perspicuum est, veluti Soph. Aiac. 1299 sqq. *ἐκ πατρὸς μὲν εἰμι Τελαμώνος γηγώς, ὅστις στρατοῦ τὰ πρῶτ' ἀριστέυσας ἐμὴν ἰσχὺν ξένωνον μητέρα.*

De iis locis, quibus relativo ὅστις demonstrativum οὗτος praemittitur, verum vidit Hermannus (l. l. p. XII). Hic quoque ὅστις suam vim obtinet et diversum est ab ὅς. Videamus nonnulla eius usus exempla. Herod. I, 167 haec sunt: *οἱ δὲ αὐτῶν ἐς τὸ Ῥήμιον καταφυγόντες ἐνθεῦτεν ὁρμιώμενοι ἐκτίσαντο πόλιν γῆς τῆς Οἰνοκρίης ταύτην, ἣτις νῦν Ἰέλη καλεῖται.* Eam

ob causam pronomine *ὅστις* utitur Herodotus, quod non illud propositum habet, ut eos, qui Rhesium confugerint, hoc certum oppidum, Veliam, sed generatim oppidum *aliquod* condidisse narret. Haud aliter res se habet II, 99. *ὡς δὲ τῷ Μῆνι τοῦτω τῷ πρώτῳ γενομένη βασιλεῖ χέρσον γεγονέναι τὸ ἀπεργμένον, τοῦτο μὲν ἐν αὐτῷ πόλιν κτίσαι ταύτην, ἣτις νῦν Μέμφις καλέεται.* h. e. condidisse urbem aliquam etc. cf. VI, 47: *καὶ μακροῦ ἦν αὐτῶν θουμασιώτατα τὰ οἱ Φοίνικες ἀνεῦρον οἱ μετὰ Θάσου κτίσαντες τὴν νῆσον ταύτην, ἣτις νῦν ἐπὶ τοῦ Θάσου τοῦτου — τὸ οὖνομα ἔσχε,* h. e. insulam aliquam etc. Alia exempla habet Herm. I. I. cf. Struv. I. I. p. 6.

Quae idem Hermannus exempla affert, ut relativum *ὅστις* rationi reddendae inservire et enunciata, in quibus hoc relativo utantur scriptores Graeci, causalem significationem habere posse demonstrat, si accurate rem pensaveris, eorum haud diversam naturam et rationem esse facile perspicias. Herod. VII, 99: *τῶν μὲν νῦν ἄλλων οὐ παραμένηται τάξιαρχέων, ὡς οὐκ ἀναγκαζόμενος, Ἀρτεμισίης δὲ, τῆς μάλιστα θουμα ποιεῦμαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατευσάμενης γυναικός, ἣτις ἀποθανόντος τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆ τε ἔχουσα τὴν τυραννίδα . . . . ὑπὸ λήματός τε καὶ ἀνδρῆϊς ἐστρατεύετο οὐδεμιῆς ἐούσης οἱ ἀναγκαιῆς.* Rationem reddit scriptor enunciato relativo, cur commemorare Artemisiam velit. Latino sermone recte interpreteris „quae (vel ut quae) expeditionem fecerit“, germanice „(als) eine die den Selbstzug mitgemacht“ — Licebat etiam reddere rationem altero relativo „ἣ—ἐστρατεύετο“. Quod si fecisset scriptor, diversam futuram fuisse enunciati causalis rationem patet ex iis quae supra (p. 14 sq.) dicta sunt; ἣ — ἐστρατεύετο latine vertendum esset „quae — expeditionem fecit“, germanice „sie, die u.“ Similima est ratio loci VI, 12: *τίνα δαιμόνων παραβάντες τάδε ἀναπίπλαμεν, οἵτινες παραφρονήσαντες καὶ ἐκπλώσαντες ἐκ τοῦ νόου ἀνδρὶ Φωκαεῖ ἀλαζόνι, παρεχομένῳ νέας τρεῖς, ἐπιτρέψαντες ἡμέας αὐτοὺς ἔχομεν,* ubi enunciato relativo Iones rationem reddunt, cur se impie fecisse in deum aliquem putent. Latino interpretandum est „qui (ut qui) nos ipsos commiserimus. cf. VIII, 142: *αἰτίους γενέσθαι δουλοσύνης τοῖσι Ἑλλήσι Ἀθηναίους οὐδαμῶς ἀνασχετόν, οἵτινες αἰεὶ καὶ τὸ πάλαι φαίνεσθε πολλοὺς ἐλευθερώσαντες ἀνθρώπους.* cf. VI, 12. IX, 27.

DE VERSU ILIAD. II, 144.

Agamemno habita coram exercitu oratione, qua, ut exploraret militum fidem, desperandam esse Troiae expugnationem et exercitui belli laboribus fatigato domum ad uxores liberosque revertendum esse per simulationem demonstravit, vehementer commovit militum animos. Ortum autem ista oratione tumultum ita describit Homerus:

κινήθη δ' ἄγορῃ, ὡς κύματα μακρὰ θαλάσσης,
πόντον Ἰκαρίοιο κ. τ. λ.

In quibus verbis nemo haereret, nisi Schol. Ven. A. doceret, Zenodotum pro Aristarcho ὡς κύματα legisse φῆ κύματα. Scholiastae verba haec sunt: ὡς κύματα· ὅτι Ζηνόδοτος γράφει φῆ κύματα· οὐδέποτε δὲ Ὅμηρος τὸ φῆ ἀντὶ τοῦ ὡς τέταχεν. Idem Zenodotus locum II. XIV, 499:

ὁ δὲ φῆ κώδειαν ἀνασχῶν

ita interpretatus est, ut φῆ non, ut Aristarchus, pro verbo, sed pro adverbio comparationis acciperet. Schol. Ven. A. haec habet: ὁ μὲν Ζηνόδοτος καὶ τὸν δέ καὶ τὸν φῆ ἐγκλίνει, ἵνα τὸ φῆ ταυτὸν ὑπόρηξ τῷ ὡς, καὶ τὸ μεταλαμβάνομενον τοιοῦτον ᾗ, ὁ δὲ ὡς κώδειαν ἀνασχῶν πέφραδε τε Τρώεσσι. Ὁ δὲ Ἀρίσταρχος ἐκδέξιμος τὸ ἔφη ῥῆμα ὁμοίως τῷ ἔβη δοκεῖ ἀθετεῖν τὸν δεύτερον στίχον, ὅπερ οὐκ ἀναγκαῖον· ποιητικὸν γὰρ ἔθος τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεσθαι. Πρὸς δὲ τὸν Ζηνόδοτον ὑγιῶς ἀποφαίνεται ἐκεῖνο, ὅτι ὁ ποιητὴς οὐδέποτε οἶδε τὸ φῆ ἀντὶ τοῦ ὡς, οἱ δὲ μετ' αὐτόν, ὡς περ Ἀντιμαχος καὶ οἱ περὶ Καλλίμαχον. — Idem Schol. A. ἄλλως. Ἀρίσταρχος τὸ φῆ ῥῆμα ἐκδέχεται καὶ ἀθετεῖ τὸν ἐξῆς· δύναται δὲ καὶ δισσολογία εἶναι, ὡς τὸ „τοῖσι δὲ καὶ μετέειπε γέρον ἥρως Ἐχένης, ὃ σφιν εὐφρονέων ἀγορήσατο“ καὶ „ἔπος τ' ἔφατ' ἐκ τ' ὀνόμαζεν“· ἢ τὸ πέφραδε διεσημαίνεν.

Scholl. L. et V. φῆ: ὡς· ἀλλ' ἔστι νεώτερον· ἄμεινον οὖν παραλελειφθαι μετὰ τὸ ἔφη τὸ ὡς (Τηλεμάχου ἑτάρω τε κασιγνήτω τε ἔσισθε Od. φ, 216) καὶ ἐκ παραλλήλου εἶναι τὸ φῆ πέφραδε ἦνδα.

Schol. A. ad v. 500: ἡ διπλῆ, ὅτι ἀναγνόντες τινὲς φῆ κώδειαν ὑφ' ἑν, ἢ ᾗ ὡς κώδειαν, προσεπέταξαν τὸν ἠθετημένον. οὐδέποτε δὲ Ὅμηρος τὸ φῆ ἀντὶ τοῦ ὡς τέταχεν. Ἰσως δὲ καὶ Ἀντιμαχος ἐντεῦθεν ἐπλανήθη „φηγέρον οἴσιν“ (φῆ γερᾶνοισιν emendavit Bekkerus, φῆ ἢ γέρον οἴσιν Buttmanus Hermannii emendationem in hymn. Merc. respiciens) εἰπῶν· δεῖ δὲ ἔξωθεν προσλαμβάνειν τὸ ὡς καὶ ἀθετεῖν τὸν στίχον· ταυτολογίαν γὰρ περιέχει.

Adde Eustath. Ἐν δὲ τῷ, φῆ κώδειαν ἀνασχών, πέφραδέ τε, Ἀρίσταρχος μὲν ῥῆμα ἐκδέχεται τὸ φῆ, οἷα τοῦ ὡς ἐξῶθεν προσροομένου, ἵνα λέγῃ, ὅτι ὁ δὲ ἔφη ὡς κώδειαν ἀνασχών, πέφραδέ τε καὶ ἔπος ἡῦδα, καὶ εἴη κατα παραλληλίαν ταυτολογία ἐν τῷ φῆ καὶ πέφραδε καὶ ἡῦδα. Τοῦτο δὲ διὰ τὸ ἐν τοῖς ῥήμασι τοῦ Πηνελέου σωφρον καὶ οὐδὲ ἐξω πάθους· ἠρκέσθη γὰρ ὁ ἥρωες τῷ ἔργῳ εἰς λύπην τῶν Τρώων, ὃ πάνν παροξυντικόν ἐστιν εἰς θυμόν, εἰ οὕτως ἀνατείνας παραδειγματίζει τοῦ πεσόντος τὴν κεφαλὴν· καὶ οὕτω μὲν Ἀρίσταρχος περὶ φῆ κώδειαν ἀνασχών· οἱ δὲ νεώτεροι καὶ Ζηνόδοτος τὸ φῆ ἐπιῤῥημά φασι παραβολικόν, οὐδέποτε ὑφ' Ὀμήρου ῥηθέν.

Haec Scholl. et Eustath. Apparēt veteres interpretes Aristarchi auctoritatem sequi omnes et statuere, loco nostro non φῆ, sed ὡς legendum esse. Recentiorum vero criticorum mirum quantum inter se discrepant iudicia de lectione atque interpretatione Zenodotea. Heynius (vol. IV, p. 221) vocabulum φῆ monstrum lectionis, Wolfius (prol. p. 204) vocabulum absurdum appellat. His assentiuntur Lehrsius (de Aristarchi stud. Homeric. p. 93 sq.) et Spitznerus (excurs. XXV ad II. Vol. II). Alii vero iique magni nominis critici non tolerandam modo lectionem Zenodoteam, sed etiam longe praeferebant Aristarchi scripturae censuerunt. In quibus primum nominandus est I. Bekkerus, qui in censura recensione Wolfianae (diar. litter. Jenens. a. 1809, N. 245, p. 143) vocabulum φῆ defendendum suscepit atque in Homericum, quem vulgavit, textum recepit. Post eum Buttmannus (lexil. I p. 236 sqq.) egregia disputatione acriter impugnati vocabuli caussam egit. Cum his consentiunt Thierschius (gr. gr. §. 158, 14), Vossius (Sched. critic. I, p. 247 sq.) Bothius (ad II. II, 144). Addere licet Hermannum, quem eo, quod in Hom. Hymn. Mercur. v. 241 pro particula δῆ loco insolito posita φῆ scripsit, Zenodoteae lectioni favere apparet. Si non Zenodotus, sed Aristarchus nostro Iliadis loco voc. φῆ in textum recepisset et II. XIV, 499 φῆ κώδειαν idem esse statuisset atque ὡς κώδειαν, sine dubio non ita fastidirent adv. φῆ Scholiastae, quippe qui tantam principi criticorum auctoritatem tribuerent, ut paene ab omni errore vacuus videretur utque errare cum illo quam cum ceteris vera sentire mallent. Nunc tanto cum fastidio aspernantur. Si sequendam Lehrsii rationem statueremus, qui docet (l. l. p. 67 sq.) nunquam dissentendum esse a veterum criticorum principe, nisi quid in eius recensione inveniatur a consuetudine poetae plane absonum, statim diiudicata lis foret de v. Iliad. II, 144. Quis enim particulam ὡς absonam dicat ab Homeri consuetudine? Nemo est quin intelligat, nemo qui offendant in vocula, Aristarchus in textum recepit, ergo non est dubium, quin ita, non aliter sit scribendum. Et tamen effici fortasse potest, subscribendum esse rationi Zenodoteae.

Recte monuit Buttmannus, lectionem φῆ h. l. non Zenodoti ingenio, sed antiquiorum librorum fidei deberi. Quod etsi e scholiastarum verbis elici non potest, nihilo tamen minus pro certo habendum. Vix enim assequaris, quid tandem adducere potuerit Zenodotum, ut pro vocabulo plano et perspicuo ὡς aliud minus usitatum et non cognitum fortasse nisi doctis aequalibus suis in textum reciperet. Spitznerus (l. l. p. XXX) aliter sentit, nec tamen idoneis argumentis sententiam suam confirmat. Nam quod dicit Zenodotum versui nostro inseruisse voc. φῆ, ut ei, quod II. XIV, 499 in libris se legisse opinatus sit, plus ponderis

esset et auctoritatis, vereor ut cuiquam satisfaciat. Auget auctoritatem scripturae Zenodoteae, quod Schol. A. observat, Homerum quidem non uti vocabulo *φῆ*, sed apud poetas Homero posteriores usurpatum inveniri, ut apud Callimachum et Antimachum. Namque etiamsi Callimachi usui minus momenti tribuendum est, quum obiicere in promptu sit, hunc poetam voc. *φῆ* Zenodoteae Homeri recensione debuisse, minime tamen contemnenda videtur Antimachi poetae auctoritas, quem Platonis tempore floruisse et ipsum recensione Homericæ auctorem fuisse constat. Non enim verisimile est, quod suspicari videtur Schol. A. ad Il. XIV, 500 eumque secutus Spitznerus l. l., Antimachum se decipi passum esse versu 499 eiusque prava interpretatione voc. *φῆ* in usum suum arripuisse. Est haec mera opinio, quae nullo nititur argumento, recteque monet Buttmanus, fieri non potuisse, ut Antimachus Homericæ sermonis consuetudinem adeo ignoraret. Ceterum bene monuit Spitznerus (excurs. XXVI ad Il. Vol. II) et ductis ex Homericis carminibus exemplis demonstravit, male se habere Buttmani praeceptum, qui negat particulam *ὡς* in veris comparationibus usquam apud Homerum nominativo aut accusativo ita praeponi, ut latino *instar* cum genitivo iuncto respondeat. Qua Spitzneri disputatione quamquam simul infirmata est gravissima earum rationum, quibus Buttmanus voc. *φῆ* versui Il. II, 144 vindicare conatus est: tamen minime concesserim aspernandam esse Zenodoti lectionem, quum praesertim mirifice adiuvetur versu Il. XIV, 499, ubi non de scriptura agitur, sed de interpretatione scripturae criticis omnibus probatae, Lehrsius excepto, qui non modo vers. 500 pro adulterino habet, sed etiam de versu 499 addubitat, quamquam nulla addita dubitationis suae causa. Longiorem hic locus disputationem postulat: qua si demonstrari poterit, Zenodoteam versus 499 interpretationem praeferendam Aristarchae et voc. *φῆ* pro adverbio comparationis habendum esse, non sane levitatis vel temeritatis arguendus erit, si quis etiam Il. II, 144 Zenodoti scripturam in textum recipiendam esse existimaverit.

Postquam igitur narravit poeta, Peneleum, Boeotorum ducem, Ilionci, Phorbantis filii, caput a cervice detruncasse, sic pergit:

ὁ δὲ φῆ κώδειαν ἀνασχών

Πέφραδὲ τε Τρώεσσι καὶ ἐχθόμενος ἔπος ἤυδα.

Veteres interpretes assentantur, ut solent, omnes Aristarcho, qui voc. *φῆ* non pro particula comparativa, sed pro imperfecto verbi *φῆμι* accipit. Primum subeat mirari, quod non offendit in verbis *κώδειαν ἀνασχών*. Nam *κώδεια* Scholiastis, Eustathio, Apollonio (lexic. Hom. p. 426 Toll.) aliisque testibus significat apud Homerum caput papaveris, non hominis: qua quidem posteriore significatione ab infimae demum aetatis scriptoribus, Nicandro, Lycophrone aliis usurpatur, quos non inepte conicias ex male intellecto Homeri loco suum verbi *κώδεια* usum traxisse, neque diversos ab his eos esse poetas, quos significat Pollux his verbis: *τῆν μέντοι κεφαλὴν οἱ ποιηταὶ καὶ κώδειαν καλοῦσιν ἀπὸ τῆς μῆζωνος κεφαλῆς ὀνομάσαντες*. Nec profecto per se verisimile est, iam apud Homerum hanc vocem a prima sua ac propria significatione descivisse. Quae quum ita sint, quomodo explicari possint verba *κώδειαν ἀνασχών*, nisi voc.

φῆ pro adverbio comparationis accipias, fateor me nescire. Scholiastae quidem et Eustathius et Apollonius l. l. ad tollendam hanc difficultatem ante *κώδειαν* adverbium *ὡς* suppleendum esse censent; sed est hoc genus dicendi inusitatum apud Homerum et diversa est ratio loci Od. XXI, 216 a Scholl. comparati. Spitznerus quoque omnem de his verbis dubitationem sustulisse sibi videtur monendo, metaphoram aequae bene atque comparationem Homero convenire; illa enim minime perire imaginem. At non Ciceronis praeceptis rhetoricis, sed exemplis ex Homero petitis comprobandum erat viro doctissimo, tales metaphoras non abhorre ab Homeri consuetudine. Haec est difficultas, quam nemo eorum, qui Aristarchae interpretationi favent, ita removit, ut non multum restet dubitationis, et suspicari licet Lehrsium (l. l. p. 93) hac ipsa re commotum de toto versu 499 addubitasse. Sed demus voc. *κώδεια* vel caput hominis significare h. l. vel metaphoram pro comparatione admisisse Homerum: manet tamen inextricabilis difficultas in versu sequenti. Nam tria verba *φῆ-πέφραδε ἦνδα* (quidquid statuere placet de verbo medio) tali modo deinceps posita non plurimum offensionis habere vix cuiquam epici sermonis gnaro persuadeas. Nonnulli quidem veterum interpretum dicendi verbum ter positum esse *ἐκ παραλλήλων* existimant neque inesse in hac tautologia quod displicere possit. At hac interpretatione nihil frigidius, nihil Homero indignius excogitari potest. Nusquam ita locutus est divinus vates; quam enim diversa sint exempla a Schol. A. allata, intelligere in promptu est. Libet apponere versus Il. XVIII, 25 sqq., quos ante oculos habuit Scholiasta:

Τοῖσι δὲ Πουλυδάμας πεπνυμένος ἤρχ' ἀγορεύειν

Πανθοίδης· ὁ γὰρ οἶος ὄρα πρόσω καὶ ὀπίσω·

Ἔκτορι δ' ἦεν ἑταῖρος, ἵη δ' ἐν νυκτὶ γέροντο·

ἀλλ' ὁ μὲν ἄρ' μύθοισιν, ὁ δ' ἔργῳ πολλὸν ἐνίκαι·

ὁ σφιν εὐφρονέων ἀγορήσατο καὶ μετέειπεν.

Quis non videt primo statim aspectu, h. l. interiectis tribus versibus necessariam fieri verbi *ἀγορεύειν* repetitionem et longe aliam esse loci nostri rationem? Aristarchus vero v. 500 obelo notavit tanquam adulterinum. Cuius obeli causam si quaeres e Scholiastis, nullam aliam elicere poteris ex eorum animadversionibus, quam quod in tautologia a nobis notata Aristarchus offenderit. Quid enim aliud significare possint verba: *δοκεῖ ἀθετεῖν τὸν δεύτερον στίχον· ὅπερ οὐκ ἀναγκαῖον· ποιητικὸν γὰρ ἔθος τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεσθαι·* et haec: *Ἀρίσταρχος τὸ φῆ ῥῆμα ἐκδέχεται καὶ ἀθετεῖ τὸν ἔξῃς· δύνανται δὲ καὶ δισσολογία εἶναι, ὡς τὸ τοῖσι δὲ καὶ κ. τ. λ.* Sin Lehrsio fides habenda est, non haec fuit causa athetesis Aristarchae, sed teste Apollonio (l. l. p. 549 et 697 Toll.) eam potius ob causam versum 500 loco moveri voluit summus criticus, quod verbum *φράζειν* nunquam apud Homerum dicendi, sed semper indicandi notionem haberet. In quo ego non video qua ratione ductus Lehrsium conspirare cum Apollonio dicat Scholiastas et Eustathium, apud quos nullum huius rei vestigium invenitur. Sed sive Apollonius, sive Scholiastae veram athetesis Aristarchae rationem indicaverunt, ea videtur esse Lehrsii sententia, si dicendi significatio verbi *φράζειν* Homero conveniret, versum 500, etiamsi

φη pro verbo acciperetur, nihil offensionis habere et posse retineri. Qua in re nos assentiri non posse virō doctissimo, non est quod iterum moneamus. Ceterum de verbo φράζειν sic iudico. Non *indicare* solum significat apud Homerum, sed etiam *ostendere*. Sufficit laudare vers. Od. VII, 49, ubi Minerva Ulixem comitata

οὗτος, inquit, δὴ τοι, ξείνε πάτερ, δόμος ὃν με κλεινὴς
πεφραδέμεν —
cf. v. 29 eiusdem rhapsodiae, ubi ait Minerva:

Τοιγὰρ ἐγὼ τοι, ξείνε πάτερ, δόμον ὃν με κλεινὴς
δείξω.

hymn. Ven. v. 128 coniunctum verbum cum synonymo δεικνόναι. Indicari autem et ostendi aliquid potest etiam verbis; inde nascitur dicendi significatio. Φαίνω (ΦΑΩ) est *ostendere*, φημί autem, quod est verbum eiusdem originis, *dicere*. Cum graeco verbo δεικνυμι (ΔΕΙΚΩ) sine ulla controversia cohaeret latinum *dico*, et sine dubio etiam verba germanica zeigen et sagen eandem originem habent. Itaque φράζειν non solum est *indicare*, *ostendere*, sed etiam *dicere*. cf. Od. XIX, 557. I, 273. Neque enim Telemachus in concione Argivis „rem“ *indicare* potuit nisi *dicendo*. Hoc vero concesserim recte statuisse Lehrsius, nusquam dixisse Homerum πέφραδε Τρώεσσι vel ἐν Τρώεσσι pro ἀγορήσατο, μετήδα. Sed nobis minime opus est hac verbi φράζειν significatione. Nego enim retineri non posse versum ab Aristarcho notatum nisi vindicata verbo φράζειν dicendi significatione, nec satis scio, quid valeant Lehrsii verba (l. l. p. 94). „Buttmannum de his versibus et de veterum interpretatione disputasse, quum nec Aristarchi observationem de verbo φράζειν nec eius athetesi nosset, non fidem haberemus referenti; sed „qui vident plane sciunt.“ Nam neque Buttmanus, neque Vossius, quem Spitznerus temere Lehrsius adstipulatus adiungit Buttmanno, usquam dixerunt, φράζειν h. l. idem esse quod dicere, vel necessario hunc ei significatum tribuendum esse, si quis retinere ac pro genuino habere vellet versum 500. Vossius non tangit quidem loco supra laudato verbi πέφραδε significationem, sed qualem esse statuerit, videre licet ex eius interpretatione horum versuum:

Er schmettete nieder zur Erde
Sammt dem Helme das Haupt. Noch war die gewaltige Lanze
Ihm durch das Auge gebohrt; dann hub er es, ähnlich dem Mohnhaupt,
Zeigt es dem Troervolk und rief lautjauchzend den Ausruf:

Neque Buttmanus apertis verbis indicat suam de hac re sententiam; sed qui attente legerit totam eius disputationem, non aliam eius quam Vossii sententiam esse facile sibi persuadebit. Utrique igitur verbum φράζειν h. l. *ostendendi*, non *dicendi* significationem habere visum est. Iam vero quid miratur Lehrsius in Buttmanno, quid Spitznerus in Vossio? An quod ignorarunt Aristarchi observationem de verbo φράζειν? At si vel maxime eam cognitam habuissent, num aliter de vocabulo φη et de athetesi Aristarchi iudicassent? Nihilominus, opinor, Aristarchea loci interpretatione praeclarae imaginis elegantiam minui pro certo ha-

buisent. Miror vero non vidisse Lehrsium, dicendi significationem minime, ostendendi autem praeclare loco nostro convenire. Hac admissa verbi significatione — admitti autem posse supra vidimus — nobis persuasum est et confidenter pronuntiamus, totum locum, qualem exhibuit Zenodotus, optime se habere, nec dubitamus addere, sine caussa versum 500 ab Aristarcho notatum esse. Nec Spitznero omni ex parte satisfacisse videtur eius athetesis; namque aub finem excursus sui de voc. *φή*, postquam multus fuit in defendendo Aristarcho, suspicatur, fieri tamen posse ut retineatur versus, si *πέφραδε* explicetur *ἔδειξε*. Ita vero, quum reformidet Zenodoteam vocabuli *φη* interpretationem, balbutientem facit Homerum. Quis enim serio contendat, ita cecinisse summum poetam: „hic autem dixit sublato papaveris capite et ostendit Troianis et locutus est gloriabundus“? Nihilne haec differunt ab his verbis: *ὁ σφιν εὐφρονέων ἀγορήσατο καὶ μετέπειν*? Sed post ipse sentit Spitznerus, huic explicationi obstare *πέφραδε* parum concinne interiectum inter utrumque dicendi verbum. Quare ad novum confugit experimentum. Putat enim omnium se satisfacturum esse desideriiis vocabulo *φη* mutato in *βῆ*. Sed cur mutemus ubi, quod scriptum est in codicibus, optimum sensum praebet? Nec verisimile est Peneleum incedentem demum cum sublato capite Troianos allocutum, sed statim post detruncatum Ilionei caput quasi quodam fervore abreptum ad hostes se loquendi caussa convertisse. Quae quum ita sint, verum vidisse Zenodotum eiusque rationem sequendam esse arbitror. *Κώδεια* est caput papaveris; *κώδειαν ἀνασχών* poni non potest pro *ὡς κώδειαν ἀνασχών*, nec est metaphoraes locus; *φή* (nam sic scribendum teste Schol. vid. Buttm.) est adverbium comparationis; *πέφραδε* idem est quod *ἔδειξε*; Aristarchus igitur sine ulla caussa versum 500 pro adulterino habuit. Quodsi concedendum est, Zenodoteam huius loci amplectendam esse interpretationem, haud absurde conicias, Π. II, 144 Aristarchum, nimium verborum, quae vetustatem olerent, osorem et captatorem vulgarium locutionum pro antiquiorum librorum scriptura a Zenodoto in textum recepta vocabulum *ὡς* substituisse.

